

על לחם ויין הרב מואיז נבון

בראשית פרק יז

(יז) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סְדִם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת כְּדָרְלֶעֶמֶר וְאֶת הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֵתוּ אֵל עֶמְקֵי שְׁנָה הוּא עֶמְקֵי הַמֶּלֶךְ :
(יח) וּמִלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שְׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיִּנּוּ וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֵלְיוֹן : (יט) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבֹרָם לְאֵל עֵלְיוֹן קִנְיָה שְׁמַיִם וְאָרֶץ : (כ) וּבְרוּךְ אֵל עֵלְיוֹן אֲשֶׁר מִגֹּן צָרִיךְ בְּיַדְךָ וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל : (כא) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדִם אֵל אֲבֹרָם תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכֵּשׁ קַח לְךָ :

רשב"ם בראשית פרק יז פסוק יח

(יח) ומלכי צדק מלך שלם - לכך הפסיק בין ויצא מלך סדום לויאמר מלך סדום וכתב בינתיים ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, ללמדנו שאמת השיב אברהם למלך סדום כשאמר לו בלעדי רק אשר אכלו הנערים ולא אמר אכלנו, כי הוא אכל משל מלכי צדק:

חזקוני בראשית פרק יז פסוק יח

(יח) הוציא לחם ויין לפום ריהטא [לפי ריצת העניינים] היה לו לכתוב "ויאמר מלך סדום אל אברם" תיכף אחר "ויצא מלך סדום לקראתו" אלא לפי שהיה אברהם עתיד לומר "אם מחוט ועד שרוך נעלי" ויאמרו השומעים: אם כדבריו של אברהם ממה מתפרנס הוא וכל בני חילו? ולכך הפסיק וכתב בינתיים "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין", ללמדנו כי אמת השיב אברהם למלך סדום אם אקח מכל אשר לך אך נהנה משל מלכי צדק.

אברבנאל בראשית פרק יז

...וזכר הכתוב שיצא מלך סדום לקראתו אחרי שובו מהכות המלכים והיה זה כדי לכבדו ולשמחו באותו הנצחון על אשר הכה את אויביו. האמנם לא שאל מאתו דבר אם לפי שקוה לשאול החסד אחרי אכלו ואחרי שתה כי לא היה ראוי לדבר עמו בעסקים בבואו עיף ויגע מהמלחמה קודם שיאכל. ואם שלא היה דעתו של מלך סדום לשאול ממנו דבר מהשבי כיון שכפי הדיון זכה בו כראוי. האמנם לפי שראה שמלכי צדק מלך שלם יצא גם כן לקראת אברהם והוציא לחם ויין לאנשיו עייפי המלחמה ושאברהם נתן לו מעשר מכל הנה אז הכיר מלך סדום בנדיבות אברהם ומעלת נפשו ולכן התעורר לשאול ממנו תן לי הנפש כמו שכתב הרמב"ן.

אור החיים בראשית פרק יז פסוק יח

(יח) ומלכי צדק וגו'. רבותינו אמרו (נדרים לב ב) כי הוא שם. וטעם שהפסיק בענין מלך שלם בין יציאת מלך סדום להודעת דבריו אל אברהם וכו', להגיד שבת הצדיקים מה בינם לבין הרשעים כי מלך סדום יצא לקראת אברהם לראות פניו ריקם הגם שאליו יחויב להקביל פני אברהם במנחה כיד המלך והוא הרשע יצא בידיים ריקניות, ושם הצדיק מבלי חיוב נדיבות יעץ והקביל פניו בלחם ויין:

~ סתם יינם ופת עכו"ם ~

אור החיים בראשית פרק יז פסוק יח

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (יומא כח ב) קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שהם תיקוני רבנן, ולזה הודיענו הכתוב, כי אברהם שר וגדול ומכובד בעיני הכל היה, וכשיצא לקראתו מלך סדום מן הסתם יקביל פניו בתשורת לחם לו ולעבדיו ואנשי מלחמתו, ולצד כי אברהם יפוש ממאכלם, מהלחם משום פת של גוים, והיין משום סתם יינם, לזה נתחכם ונשתדל מלך סדום שיעשה תשורת האכילה על יד נאמן שהוא שם [בן נח (נדרים לב:)] ומידו של שם לידו של אברהם. וחיודו השמיענו הכתוב שאפילו לחם ויין שאינן אלא מדרבנן הקפיד אברהם ומכל שכן שאר דברים שיש בהם חשש איסור תורה:

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה ט

ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים ואף על פי שאין לאיסורן עיקר מן התורה גזרו עליהן כדי להתרחק מן העכו"ם עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי חתנות, ואלו הן: (1) אסרו לשתות עמחן ואפילו במקום שאין לחוש לייב נסך, (2) ואסרו לאכול פיתן או (3) בישוליהן ואפילו במקום שאין לחוש לגיעוליהן.

טור יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכג
יין שנתנסך לכו"ם אסור בהנאה וחכמים גזרו על סתם יינן משום בנותיהן ...

שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכג סעיף א
סתם יינם של עובדי כוכבים אסור בהנאה. וה"ה למגעם, ביין שלנו. הגה: משום גזירת יין שנתנסך לאיליים. ובזמן הזה, שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, י"א דמגע עובדי כוכבים ביין שלנו אינו אסור בהנאה, רק בשתייה; וכן סתם יין שלהם, אינו אסור ליהנות ממנו. ולכן מותר לגבות בחובו מן העובדי כוכבים סתם יינם, מפני דהוי כמציל מידם (טור בשם רשב"ם והרא"ש ומרדכי). וה"ה בשאר הפסד, כגון אם עבר וקנה או מכר, אבל לכתחלה אסור לקנותו ולמכרו כדי להשתכר בו (הגהות מיימוני פ"ח דמאכלות אסורות והגהות אשר"י ומהר"ם פדואה סי' מ"ו / ע"ו). ויש מקילין גם בזה, וטוב להחמיר. וע"ל סימן קל"ב (שם בשם סמ"ג ואגור בשם הגאונים).

שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכד סעיף יא
כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד כוכבים היין בהנאה, שיגע בידו או ברגלו (ו"א דאם נגע ברגלו אינו אסור בהנאה, דאין דרך נסוך בכך) (ב"י) או בדבר אחר (שב"ד), וישכשך, אפילו בפיו, כגון ששתה ממנו או שמצץ במניקת בחבית והעלהו לפיו, כל היין אסור בהנאה. מכל מקום כלי שיש לו חוטמין, כמו שיש לכלי שנוטלים ממנו לידים, ויש בו יין, יכול ישראל למצוץ מחוטם זה ועובד כוכבים מחוטם זה, כאחד, ובלבד שיפסוק הישראל קודם שיפסוק העובד כוכבים. (אם נגע ברתחה שעל היין, הוי כנוגע ביין עצמו) (מרדכי פרק בתרא דעבודת כוכבים וביי לדעת רי"ף ורמב"ם).

שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכג סעיף ג
יין מבושל שלנו שנגע בו העובד כוכבים, מותר. ומאימתי נקרא מבושל, משהרתיח על גבי האש.

בית יוסף יורה דעה סימן קכג
ויין מבושל שאני דמשום **דלא שכיח** לא גזרו ביה וגם לא חיישינן שיבשל אדם כל יינו כדי לשתותו עם הגוי דטריחא ליה ...

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז: י
כיצד: לא ישתה אדם במסיבה של עכו"ם, ואע"פ שהוא יין מבושל שאינו נאסר, או שהיה שותה מכליו לבדו, ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר ...

שו"ת יביע אומר חלק ח - יורה דעה סימן טו
(ו) כל קבל דנא ראיתי בשו"ת מנחת יצחק ח"ז (סי' סא) שאחר שחשב ג"כ לפקפק על היתר היין המפוסטר, שהוא כסדר יין מבושל בסיטונות, שאינו נאסר במגע עכו"ם, שהרי עתה הוי מילתא דשכיח טובא, ומבואר בהרא"ש שטעם היתר היין המבושל, משום שאינו מצוי, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן, שוב כתב, ומכל מקום כיון שכבר נהגו כן בהסכמת רבנים גדולים בעלי הוראה ... וממילא רווחא שמעתתא גם לענין היין המפוסטר שדינו כדן היין המבושל, שאינו נאסר במגע גוי. והמחמיר בזה לכתחלה להזהר ממגע גוי תבא עליו ברכה. אבל בדיעבד אין לאסור שהתורה חסה על ממונם של ישראל. והנלע"ד כתבתי.

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן כה
... לענין מגע נכרי נראה דאף שכח דהיתירא עדיף וגם כתב הש"ך בסי' קכ"ד ס"ק ל"ג על מגע נכרי כיון שהוא רק מדרבנן יש להקל בספק, וגם אע"ג שכלל גדול הוא דאין לנו אלא מה שגזרו חז"ל ולא להוסיף על גזירתם, מ"מ מכל הלין טעמי דאמרן אינני יודע איך אפשר להקל ולסמוך על פיסטור שרק ממיית את החיידקים לחושבו כמבושל אע"ג שלא ניכר בו שום שינוי ולא נחסר כלל מהמדה וגם לא נשתנה כלל טעמו וריחו וכולם קורין אותו בשם יין סתם ולא יין מבושל, וגם יין כזה הרי שכיח ומצוי מאד, ולכן חושבני דיש להקפיד ולהזהר בזה ממגע נכרי, וגם מאלה שדינים **כנכרי לענין זה**, בין ביין ובין במיץ ענבים.

בית יוסף יורה דעה סימן קיט
עוד מפי הר' יונה ... משומד לחלל שבתות בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל הוא מין ויינו יין נסך ...

שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכד
... ומומר, אע"פ שהוא מהול, עושה יין נסך במגעו ...

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קב

והכא מה שעושה יי"נ אינינו משום חתנות כי מותר להתחתן בבנותיו ולא משום לתא דעי"ז אלא משום קנסא עשאוהו כגוי עעי"ז וע"כ אין להחמיר כ"כ ... אין להחמיר ולהפסיד ממונו של ישראל כשר בשביל זה ...

שו"ת בנין ציון החדשות סימן כג

לעני"ד הדין עמו דכיון דמחלל שבת בפרהסיא הוא כמומר לכל התורה דינו כעובד כוכבים ואפשר שאפילו המהרש"ל שהביא בנקודת הכסף שם שס"ל דקראים אינם אוסרים מודה בזה דקראים אינם מחללין שבתות רק מועדות מפני שחולקים על קביעות שלנו ושונה מחלל מועדות למחלל שבתות לא ס"ל. אבל במחלל שבת ממש דלכ"ע הוי מומר לכל התורה אפשר שגם המהרש"ל מודה. וא"ל כיון דגזירת יינם הוא משום בנותיהם והרי בנות מחללי שבתות לא נאסרו. ז"א דא"כ מומר לעבודת כוכבים לא יאסור יין בשתי"י ולפי מה דאמרין בחולין (דף ד') אוסר וצ"ל כמש"כ הר"ן בחידושו שם וכמו שהעתיק גם מעכ"ת נ"י כיון דהוי ככותי גמור הוא בכלל גזירתן אעפ"י שאין בבנותיו איסור חתנות וא"כ ה"ה כמומר לחלל שבת בפרהסיא. וכ"כ הרשב"א בשו"ת הביא הב"י (סי' קי"ט) דמומר לחלל שבת בפרהסיא יינו יי"נ. והנה עד כה דברנו מעיקר הדין איך לדון מחלל שבת בפרהסיא אבל לפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם אחר שבעונותינו הרבים פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא וזה מודה ע"י תפילה וקידוש ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת שדומין ממש לצדוקין דלא נחשבו כמומרים אעפ"י שמחללין שבת מפני שמעשה אבותיהן בידיהם והם כתינוק שנשבה לבין עובדי כוכבים כמבואר (סי' שפ"ה) וכ"כ גם המבי"ט (סי' ל"ז) ואפשר נמי דצדוקין שלא הורגלו בתוך ישראל ולא ידעו לעיקרי הדת ואינם מעיזין פניהם נגד חכמי הדור לא חשבי מזידין וכ"י יע"ש. והרבה מפושעי הדור דומין להם ועדיפי מהם שמה שמחמיר הר"ש בקראים להחשיב יינם יי"נ אינו מפני חילול מועדות שדומה לשבת בלבד אלא מפני שכפרו גם בעיקרי הדת שמלך ולא פורעין ואין להם דיני גיטין וקדושין שעיי"ז בניהם ממזרים. ובה רוב הפושעים שבזמנינו לא פרוצו. ולכן לעני"ד המחמיר להחשיב נגיעת יין של הפושעים הללו לסתם יינם תבוא עליו ברכה. אכן גם למקילים יש להם על מה שיסמכו אם לא שמבורר לנו שיודע דיני שבת ומעיז פניו לחללו בפני עשרה מישראל יחד שזה ודאי כמומר גמור ונגיעת יינו אסור. כנלעני"ד הקטן יעקב.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לו (ח)

... ולכן גם גבי מומר אף דגזירה דחתנות הא לא שייך, דלא נאסר אף בחתנות ממש עם בת ישראל מומר, אך שמ"מ כיוון שנאסר עכ"פ בהנאה גם סתם יינם, שהוא בשביל יין שנתנסך ממש לעי"ז, אסרו גם יין של ישראל מומר לעי"ז משום ששייך אצלו יין שנתנסך ממש לעי"ז, כמו אצל נכרי... דהוא מאחר שאסרו סתם יינם בהנאה דהוא בשביל יין שנתנסך לעי"ז, הוא הכרח לאסור גם סתם יינם דישאל מומר לעי"ז. מ"מ יין דישאל מומר לשבת, שאף שמחלל שבת הוא כעובד עי"ז, עכ"פ הא ידוע וברור לנו שאינו עובד עי"ז ולא שייך שום חשש דינסך יין לעי"ז, לא שייך כלל איסור זה בעצם. ... ולכן כיוון שאין איסור זה מבורר, ויותר נוטה שלא נאסר מדינא אלא ממנהגא,

~ פת עכו"ם ~

שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קיב

סעיף א - אסרו חכמים לאכול פת של עממים עובדי כוכבים, משום חתנות. (ואפילו במקום דליכא משום חתנות, אסור) (רשב"א סימן רמ"ח). ולא אסרו אלא פת של חמשת מיני דגן, אבל פת של קטניות ושל אורז ודוחן, אינו בכלל פת סתם שאסרו. הגה: וגם אינו אסור משום בישולי עובדי כוכבים אם אינו עולה על שלחן מלכים (טור ובי"ב בשם תשו' הרא"ש).

פתחי תשובה יורה דעה סימן קיב

(א) חתנות - עבה"ט ועיין בספר תפארת למשה בסי' קי"ג ס"ט שכתב דפת של מומר שרי דמשום חתנות ליכא דאע"פ שחטא ישראל הוא ומותר לישא בתו עי"ש:

שו"ת יביע אומר חלק ה - יורה דעה סימן י

... והנה הפר"ח (סימן קיב סק"ב) כ', ולענין פת של קראים יש להחמיר ולאסור פתם, שהרי הם ג"כ אינם אוכלים פת שלנו. ובתשו' המבי"ט (ח"ב סי' לח), הביא מתשובת הר"ש, שאלו הקראים המחללין את המועדות כאילו מחללין שבתות, וכאילו כופרים בכל התורה כולה. וכן בתשו' ר' בצלאל אשכנזי (סי' ג) החמיר בקראים שבזמנינו שקלקלו

מעשיהם. עכ"ד. ובשלחן גבוה (סק"ב) העתיק ד' הפר"ח, וכתב, שאין ראייה ממה שאינם אוכלים מפתינו, אלא ממה שאנו מחזיקים אותם כגוים: ויש בהם משום חתנות. ע"כ. ומשמע דאזיל בשיטת הרמ"א באה"ע (סי' ד סל"ז), שאסור להתחתן עם הקראים, והוא מתשו' הר"ש, שהובאה בב"י שם, ולפי"ז למי שמתיר הקראים לבא בקהל אין איסור לאכול מפת הקראים, ואפילו להאוסרים אותם לבא בקהל, אין הכרח שגזרו על פתם משום חתנות, כיון שאין איסורם אלא משום ספק ממזרות, ומדאורייתא ספק ממזר מותר לבא בקהל, ורק מעלה עשו ביוחסין (קידושין עג). ... כ"פ בשו"ת הריב"ש (סי' ד). ובשו"ת הרשב"ץ ח"ג (סי' שיב). ע"ש. וכן מבואר בס' האשכול ח"ג (עמוד קנא), שהביא מ"ש בעל הלכות גדולות, שישראל מחלל שבת בפרהסיא עושה יין נסד, דלגבי דין מומר שבת וע"ז כהדדי נינהו, וכי' ע"ז, וחזי לן שמגעו ביין שלנו אוסר בשתיה. ע"ש. נמצא שדינו כגוי, לכן ס"ל להפרי"ח לאיסור פת הקראים, שהוא בכלל גזרת פת עכו"ם, אף על פי שאין בו משום איסור חתנות. (ודלא כהשלחן גבוה הנ"ל שכותב: שיש בהם משום איסור חתנות, וזה אינו). וס"ל להפרי"ח דלא כהתפארת למשה הנ"ל. ... ובמחכ"ת לק"מ שכוונת החקר הלכה שאין בהם איסור חתנות מן התורה, והאוסרים את הקראים אינם אלא משום ספק ממזרות דשרי מה"ת, וממילא י"ל שלא גזרו בפתם ושמןם ובשולם, דגזרה לגזרה לא גזרין. ומכ"ש שישנם הרבה גדולי עולם שמתירים את הקראים. ואכמ"ל

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן מה

וכשהפועלים הם מישראל אף שהם מחללי שבת בפרהסיא שיותר נוטה כהסוברין דאין להם דין עכו"ם לענין זה דהא האיסור הוא משום חתנות ולא נאסר החיתון וטעם המחמירין תמוה ודאי יש לסמוך ע"מ שכתבתי.

סעיף ב - יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום העובד כוכבים ["פת פלטור"], במקום שאין שם נחתום ישראל, מפני שהיא שעת הדחק. (וי"א דאפילו במקום שפת ישראל מצוי, שרי) (ב"י לדעת המרדכי וסמ"ק והג"א ומהרא"י ואו"י ריש כלל מ"ד). אבל פת של בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזירה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלם. הגה: ולא מקרי פת בעל הבית, אלא אם עשאו לבני ביתו, אבל עשאו למכור, מיקרי פלטור, אף על פי שאין דרכו בכך. וכן פלטור שעשאו לעצמו, מקרי בעל הבית (כך משמע בב"י).

סעיף ה - יש אומרים שמי שיש בידו פת, או שיש פלטור ישראל, ויש פלטור עובד כוכבים עושה פת יפה ממנו, או ממין אחר שאין בידו של פלטור ישראל, מותר לקנות מפלטור עובד כוכבים במקום שנהגו היתר בפת של פלטור, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטור זה מפני חשיבותו בעיניו, הרי זה כפת דחוקה לו.

סעיף ח - יש מי שאומר דבמקום שאין פלטור מצוי כלל, מותר אפילו של בעלי הבתים. (וא"צ להמתין על פת כשר, וכן נוהגין) (ב"י בשם א"ח).

בית יוסף יורה דעה סימן קיב אות ח, ג - ד ד"ה וכתוב בתשובה

וכתוב בתשובה אשכנזית (שו"ת מהרי"ל סי' קנז אות ד) דאפילו בפת של בעל הבית היתר דלא חמירא גזרת פת מדמאי ע"כ. וכן כתוב בארחות חיים (הלי איסורי מאכלות אות סג ד"ה הפת) בשם הרא"ה (בדה"ב שם צב: ד"ה ולענין) דכל מקום שאין פלטור מצוי כלל מותר אפילו פת של בעלי בתים וליכך ולאכלו בשדה חוץ לתחום וכן בתוך התחום אין כאן איסור כיון שהוא חוץ לעיר שבעים אמה ושירים אלא שהוא מכוּעַר לתלמיד חכם. וכפר קטן שאין בו פלטור ישראל ולא גוי הרי הוא כשדה ומותר לאכול פת של בעלי בתים שם. ואם פלטור הזמין ישראל הרי פתו כפת בעל הבית ואם הגיע פלטור ישראל שם הרי פת פלטור גוי אסור עד שימכור פלטור ישראל פתו ולאחר שכלה פת ישראל חוזר פתו של פלטור נכרי להכשרו עכ"ל אבל (לעיל כתבתי בשם הרשב"א דהמתאכסנים עם הגוים אין להם לאכול פת בעלי בתים וכן נראה) [בדק הבית] על כל זה צריך להעביר הקולמוס [עד כאן] מדברי הרמב"ם שכתב (שם) שלא נהגו להתיר אלא פת של נחתום ובשדה משמע אבל פת של בעל הבית אע"פ שהוא בשדה לא: